

Павлович Л.В., здобувач вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна
Науковий керівник: Головка С.Г., к.і.н., доцент

СТАНОВЛЕННЯ АДВОКАТУРИ ЗА ЧАСІВ ЛИТОВСЬКО-РУСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Початком зародження адвокатури на території України частина дослідників вважає період Київської Русі, натомість інші схиляються до думки, що цей процес розпочався за часів Литовсько-Руської держави [1]. У період литовсько-руської доби панувала територіальна стабільність, відбувався перехід від натурального до товарного господарства, запроваджувались митні та податкові справи, активізувалася торгівля у містах. Відповідно до соціально-економічного розвитку зростала необхідність у правовому регулюванні відносин та у фахівцях, які володіли певними юридичними знаннями.

Зародження адвокатури на українських землях припадає на кінець XV – початок XIV ст. Судові справи у Литовсько-Руській державі вирішувалися на основі звичаєвого права. Позивачі та відповідачі самостійно обирали собі захисників серед князів та панів, які представляли інтереси однієї з сторін та стежили за процедурою судового процесу.

Важливим доказом становлення інституту адвокатури на території України є своєрідна прецедентна практика суду. Якщо особа за тих чи інших обставин не могла бути присутньою на судовому засіданні або вирішення даного питання вимагало конкретних правових знань, то суд пропонував доручити цю справу іншій стороні. Ведення справи могли доручити прокуратору. Згодом такі рішення перетворились у звичай, на який часто посилалися та користувалися. Також не менш важливим було судове представництво як через рідних, так і через урядових писарів чи прокураторів. Саме в цей період окреслюються початки майбутньої української адвокатури [1].

Литовсько-Руська держава почала досить активно розвиватись саме в законодавчому плані. Зокрема, була прийнята низка статутів великого князя та пани-ради, ухвал сейму. Це сприяло забезпеченню правового регулювання суспільних відносин. З розвитком права виникала потреба кваліфікованих фахівців, які могли представити інтереси населення у суді. Такими фахівцями були «посол» або «прокуратор». Термін «адвокат» визначав адміністративну посаду урядовця і не вживався у розумінні «захисника».

Значний внесок у становлення адвокатури внесла шляхта, яка на той час перетворилася на впливову політичну силу, і на законодавчому рівні бажала зрівнятися в правах з магнатами і князями [1]. За її ініціативи 1529 року був прийнятий I Литовський Статут. Його особливістю стало чітке розмежування прокуратора у судовому представництві та заступництва приятелем, який мав певне доручення та брав на себе відповідальність у справі. Зазначений Статут сприяв формалізації правового життя, тобто перевага закону над звичаєм.

Виникла й потреба в юридично освічених фахівцях. До таких відносились церковні дяки, які згодом ототожнювалися з писарем, секретарем, діловодом та працювали на вельможних панів і поповнювали лави адвокатів. Таким чином адвокатура стала професією, яка досить непогано оплачувалась. Литовський Статут 1529 року юридично закріпив професійну адвокатуру в Литовсько-Руській державі та на українських землях у її складі [2]. З часом стало зрозуміло, що адвокатура слугує приватним, а не громадським інтересам. Не кожен міг собі дозволити високооплачуваного захисника. У суспільстві відбувалися суперечки, в результаті яких виникла пропозиція повернутися до попередньої традиційної практики, а саме: кожен проводить свою справу особисто, якщо з певних причин це неможливо, то в ролі захисника міг виступити приятель, а не прокуратор [1].

Ухвалений 1566 року II Литовський Статут регламентував всебічно діяльність адвокатури, а також встановив відповідальність за невиконання доручених обов'язків. У II Статуті діяльність прокураторів регламентували п'ять артикулів, які містили деякі роз'яснення, зокрема, якщо хтось не міг сам проводити справу, то міг доручити її комусь іншому або ж судом міг бути наданий прокуратор; послуги прокуратора були безоплатними для сиріт, немаєтних вдів, убогих; у справах про маєтки і про всі інші речі рухомі і нерухомі прокуратором не може бути жоден чужоземець і неосілий у князівстві; прокуратором не міг бути суддя, підсудок або писар. Також була прописана відповідальність прокураторів за недоброчесні вчинки та порушення професійних повноважень [3].

У III Литовському Статуті 1588 року важливих доповнень щодо діяльності прокураторів внесено не було.

Отже, на українських землях за часів Литовсько-Руської держави відбувається поступовий розвиток професійної адвокатури та фактичне становлення інституту захисників.

Література

1. Попелюшко В.О. Зародження та інституційне становлення адвокатури України. URL: https://eprints.oa.edu.ua/5609/1/Popelushko_10042017.pdf
2. Статут Великого князівства Литовського: репринтне видання 1854 р.

URL: <http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe>.

3. Хрестоматія з історії держави і права України: у 2-х т. / за ред. В.Д. Гончаренка. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре», 2000. Т. 1. 472 с.

УДК 340.12: 16.32 (043.2)

Паламарчук А.М., здобувач вищої освіти
другого (магістерського) рівня,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна
Науковий керівник: Головка С.Г., к.і.н., доцент

ЩОДО ПРОБЛЕМИ МЕТОДОЛОГІЇ ПІЗНАННЯ ДЕРЖАВНО-ПРАВОВИХ ЯВИЩ

На сьогоднішній день для сучасних науковців надзвичайно важливими є знання про методологію та методи наукової діяльності, адже більшість питань методологічного характеру виникає саме на початковому етапі формування навичок наукової діяльності.

У студентів та молодих учених насамперед не вистачає досвіду у застосуванні загальнонаукових методів пізнання державно-правових явищ, використанні законів і правил логічного характеру, нових засобів і технологій. Науковцю необхідно не тільки визначити новий факт, але й пояснити його в контексті науки, яка нині існує, з'ясувати його загальне пізнавальне, теоретичне та практичне значення.

Складність, різноманітність і міждисциплінарний статус будь-якої наукової проблеми зумовлює необхідність її вивчення у системі, яка пропонується на різних рівнях методології науки.

Варто зазначити, що проблема методології достатньо складне і дискусійне питання, адже в наукових джерелах воно досить часто тлумачиться по-різному. Зарубіжні наукові школи не розмежовують поняття методології та методів наукового дослідження. У вітчизняній науковій літературі методологію розглядають як вчення про науковий метод пізнання та перетворення світу; його філософську, теоретичну основу; сукупність методів дослідження, що застосовуються у будь-якій науці відповідно до специфіки об'єкта пізнання [1].

Методологію розуміють як теорію методів дослідження, створення концепцій, як систему знань про теорію науки або систему методів дослідження. А методику визначають як сукупність прийомів дослідження, враховуючи техніку і різноманітні операції з фактичним матеріалом [2].

Методологію можна визначити як вчення про систему наукових принципів, форм і способів науково-дослідницької діяльності. Вона має